

8.7.2020

**LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ ELINTARVIKELAIKSI SEKÄ LAEIKSI
TERVEYDENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA JA SAKON TOIMEENPANOSTA
ANNETUN LAIN 1 §:N MUUTTAMISESTA****Tausta**

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi elintarvikelaiksi sekä laeiksi terveydensuojelulain muuttamisesta ja sakon toimeenpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi elintarvikelaki. Samalla nykyinen saman niminen laki kumottaisiin. Esityksellä ehdotetaan myös muutettavaksi terveydensuojelulakia ja sakon täytäntöönpanosta annettuna lain 1 §:ää.

Espoon seudun ympäristöterveys lausuu hallituksen esityksestä seuraavaa:

1) Elintarvikelaki

Hallituksen esityksessä uudeksi elintarvikelaiksi tavoitellaan nykyisen elintarvikelain lukuisista muutoksista aiheutuneen hajanaisuuden jäsentymistä sekä saatetaan laki vastaamaan paremmin EU-lainsäädännön nykytilaa. Uudessa laissa pyritään myös luomaan ennustettavuutta valvontatyöhön vuosivalvontamaksun avulla ja samalla kehittämään valvontaa laajempaan kokonaisuuteen kuin pelkinä tarkastuskäynteinä. Lakiuudistuksen tavoitteena on epärehellisen kilpailun kitkeminen elintarvikealalta ja ohjauksen ja neuvonnan riittävä tarjoaminen toimijoiden tueksi.

Merkittävimpana taloudellisena muutoksena kyseisessä lakiesityksessä on seuraamusmaksun sekä vuosivalvontamaksun käyttöönotto.

66 § Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Tämän esityksen mukaan toimivaltainen valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun, jonka suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Maksu voidaan jättää määräämättä tai määrätä maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos tekoa voidaan pitää vähäisenä ja maksun määräämättä jättäminen tai määrääminen vähimmäismäärää pienempänä on kohtuullista laiminlyönnin laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus ja muut olosuhteet huomioon ottaen. Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Esityksessä todetaan, että seuraamusmaksun soveltamisen piirissä olisi sellaisia laiminlyöntejä, joiden toteen näyttäminen olisi yksinkertaista eikä vaatisi tutkinnallisia toimia.

Seuraamusmaksua voidaan pitää kannatettavana. Tämä tarjoaa uuden pakkokeinon valvontaan ja voi siten lisätä valvonnan vaikuttavuutta.

Esityksen perusteluissa todetaan, että seuraamusmaksua voidaan soveltaa nimenomaan niissä tapauksissa, joissa laiminlyöntien toteen näyttäminen olisi yksinkertaista. Lakiin on kirjattu niitä tilanteita, joissa toimijaan voitaisiin kohdistaa seuraamusmaksu ja nämä tilanteet käsittävät laajasti niitä epäkohtia, joita valvonnassa ilmenee. Onkin tärkeää, että

seuraamusmaksuja koskien laadittaisiin selkeä ohjeistus toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi ja tämän työkalun tehokkaaseen käytäntöön saattamiseksi.

71 § Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan perusmaksu sekä 72 § Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittävät muut maksut

Lakiesityksessä ehdotetaan otettavaksi käyttöön vuosittain, kalenterivuoden alussa perittävä valvonnan perusmaksu, jonka suuruudeksi esitetään 150 euroa. Tämä summa tullaan perimään kaikilta suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevilta toimijoilta, mutta sitä ei kuitenkaan peritä yleishyödylliseltä yhteisöltä eikä kyläkaupalta.

Kyseisen, 71 §:ssä säädetyn vuosittaisen perusmaksun lisäksi kunta perii valvontakohteelta hyväksymänsä taksan mukaisen, suoriteperusteisen maksun (72 §).

Muut maksut peritään samoin kuin voimassa olevassa lainsäädännössä; ilmoituksen käsittelystä tai hyväksymishakemuksen käsittelystä, suunnitelmallisen valvonnan tarkastuskäynnistä, vientivalvonnasta sekä vientitodistuksista. Lisäksi, esitetään, että maksu peritään 44 §:n 2 momentissa tarkoitetun kehotuksen noudattamisen valvomiseksi tehdystä tarkastuksesta sekä elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen perustuvien 9 luvussa tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi tehdyistä tarkastuksista. Kyseiset maksut määritetään siten, että niiden suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia. Suunnitelmalliseen valvontaan liittyvän näytteenoton esitetään sisältyvän vuosittain perittävään valvonnan perusmaksuun.

Vuosittaisen perusmaksun käyttöönotto on kannatettava, valvontatyötä tukeva muutos, joka mahdollistaisi yhä selkeämmin tarkastusten kohdistamisen riskiperusteisesti ja lisäisi valvonnan mahdollisuuksia neuvontaan ja ohjeistukseen. Kerran vuodessa tapahtuvana maksuna perusmaksun kerääminen olisi tehokasta. Tällä hetkellä kerätyt ympäristöterveydenhuollon maksut eivät kata kuin pienen osan valvonnan todellisista kustannuksista. Uusi järjestely vahvistaisi tätä ympäristöterveydenhuollon tulopohjaa, kun esitetty perusmaksu kerättäisiin suoritelaskujen päälle ja valvonnan kustannusvastaavuus näin ollen lisääntyisi. Paitsi talousvaikutusten, myös itse valvonnan vaikuttavuuden näkökulmasta on lisäksi erittäin kannatettava muutos, että myös suunnitelman ulkopuoliset tarkastuskäynnit, joita tehdään epäkohtien korjaamisen valvomiseksi, tulisivat maksullisiksi.

Vuosimaksun osalta ongelmallista on maksun maksajaksi määritettävä toimija tai valvontakohte, ja tämän määrittely tulisikin tehdä siten, että se kohtelisi yrityksiä tasapuolisesti ja olisi valvonnan näkökulmasta taloudellisesti järkevä. Esityksestä ei esimerkiksi käy ilmi, miten toimija tai valvontakohte määritellään siinä tapauksessa, mikäli erilaisia palveluja tarjoava ketjuyritys omistaa useita toimipisteitä esimerkiksi kauppakeskuksessa. On epäselvää, maksetaanko kustakin toimipisteestä tai valvontakohteesta erikseen ja miten maksujen määräytyminen linkittyy valvontatietojärjestelmä VATlin.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, valvontaan suuntautuva hyöty edellyttää lisäksi, että ohjauksella varmistetaan, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut käytetään yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

2) Laki terveydensuojelulain muuttamisesta

Esityksen tavoitteena on parantaa kuntien terveydensuojeluvalvonnan kustannusvastaavuutta ja yhdenmukaistaa ympäristöterveydenhuollon lakeja valvonnan maksullisuudessa, jotta valvonnan ohjaus ja soveltaminen olisi helpompaa ja käytännöt saataisiin valtakunnallisesti yhdenmukaisemmaksi. Merkittävin muutos liittyy esitykseen valvonnan perusmaksun käyttöön otosta.

13 § Ilmoitusvelvollisuus

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi toiminnanharjoittajalle velvollisuus ilmoittaa toiminnan oleellisen muuttamisen lisäksi myös toiminnan päättymisestä.

Mikäli vuosivalvontamaksuun siirrytään (50 §) on toiminnan päättymisestä tehtävän ilmoituksen lisääminen perusteltua. Tämä mahdollistaa sen, että viranomainen saa tiedon toiminnan poistumisesta suunnitelmallisen valvonnan ja siihen liittyvän maksullisuuden piiristä.

50 § Valvonnan perusmaksu

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kunnan suorittamasta suunnitelmallisesta valvonnasta vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta. Jatkossa kunta perisi valvonnan perusmaksun suunnitelmallisen terveydensuojeluvalvonnan piirissä olevalta toiminnanharjoittajalta niistä toiminnoista, joista on tehtävä terveydensuojeluviranomaiselle lain 13 §:n 1 momentin 1–5 kohdassa tai 18 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus tai jonka 18 §:ssä tarkoitetun hakemuksen terveydensuojeluviranomainen on hyväksynyt.

Samoin kuin elintarvikelakia koskevassa esityksessä, on tässäkin lähtökohtana kattaa vuosittaisella valvonnan perusmaksulla sellaisen valvonnan kuluja, jonka suoriteperustainen taksoittamista olisi vaikea määrittää tai joihin suoriteperustainen maksu ei sovellu, kuten esimerkiksi toimijoille annettava ohjeistus, valvontatutkimusohjelmien sekä näytteenottosuunnitelmien laatiminen ja vesiepidemioiden selvittämiseen liittyvä työ.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valvontamaksun suuruudesta, joka olisi 150 euroa vuodessa ja se perittäisiin kalenterivuoden alussa kaikilta 1 momentissa tarkoitetuilta toiminnanharjoittajilta. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan rajattavaksi valvonnan perusmaksun ulkopuolelle yksityiset elinkeinonharjoittajat ja sellaiset yhdistykset, jotka eivät ole työnantajarekisterissä sekä pienet talousvettä toimittavat laitokset. Tällä vapautettaisiin valvonnan perusmaksusta ne toiminnanharjoittajat, joille maksu olisi ilmeisen kohtuuton suhteessa toiminnasta syntyvään valvonta- ja ohjaustarpeeseen. Tällaisia ilmoituksenvaraisia toimintoja olisivat esimerkiksi kauneudenhoitopalveluja tarjoavat yksityisyrittäjät, joiden nykyinen valvontatarve on noin kerran neljässä vuodessa.

Elintarvike- ja terveydensuojelulainsäädäntö muodostavat merkittävän osan ympäristöterveydenhuollon tehtäväkentän lakiperustaa, joten on perusteltua, että näiden lakien säätelemän valvonnan osalta noudatetaan yhdenmukaista laskutuskäytäntöä.

Samoin kuin elintarvikevalvonnan kohdalla, myös terveydensuojeluvalvonnassa vuosimaksuun siirtyminen vahvistaisi valvonnan kustannusvastaavuutta, joten muutos on kannatettava.

50 a § Terveysuojeluvalvonnasta perittävät muut maksut

Kohdassa säädetään vuosimaksun ohella perittävistä maksuista.

Kohdassa säädetään mm., että vuosittaisen valvonnan perusmaksun lisäksi kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen maksun: 1) 13 ja 18 a §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten käsittelystä sekä 18 §:ssä tarkoitetun hyväksymistä koskevan hakemuksen käsittelystä ja riskinarvioinnin hyväksymisestä sekä näihin toimintoihin kohdistuvista tarkastuksista, asiakirjatarkastuksista, näytteenotoista ja tutkimuksista;”

Em. kohdassa viitataan riskinarviointiin, joka on määritelty terveydensuojelulaissa 20 §:ssä. Esitämme, että myös tähän 50 a § kohtaan 1) lisättäisiin riskinarvioinnin kohdalle viittaus kyseiseen terveydensuojelulain 20 §:ään.

Myös valvonnan perusmaksusta vapautetuilta toiminnanharjoittajilta perittäisiin valvonnasta ne kunnan taksan mukaiset maksut, joista säädetään lain 50 a §:ssä. Taksan mukaisia maksuja esitetään laajennettavaksi koskemaan myös eräitä suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ja tehtäviä, kuten ruumiinkuljetukseen liittyviä tarkastuksia. Tämä muutos on kannatettava ja perusteltu, jotta valvonnan maksujen kustannusvastaavuutta saadaan lisättyä.

3) Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentti esitetään muutettavaksi siten, että siinä huomioidaan hallituksen esityksen mukainen, elintarvikelain 66 §:ssä tarkoitettu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu.

Muutos on kannatettava, mikäli elintarvikelakiin esitetty seuraamusmaksu kirjataan lakiin.

Terveyspalvelujen johtajan estyneenä ollessa

Heli Yli-Knuuttila
Johtava ylihammaslääkäri